

Hozzászólás Szücs Mária dr. és mtsai: A halálóki diagnózisok megbízhatóságának javítása a népegészségügyi hatóság és a Központi Statisztikai Hivatal együttműködésével című közleményéhez

Az *Orvosi Hetilap* 2016. évi 13. számában megjelent cikkek közül magam külön érdeklődéssel olvastam az 504–511. oldalakon közölt, *Szücs Mária dr. és mtsai* által írt, A halálóki diagnózisok megbízhatóságának javítása a népegészségügyi hatóság és a Központi Statisztikai Hivatal együttműködésével című cikket. Annak olvastán részint olyan, általam korábban nem tudott információknak jutottam birtokába, mint például: „az orvosok által előállított adatokat dolgoznak fel nem orvosi végzettséggel rendelkezők”, illetve hogy „az automatikus kódolás bevezetésével ... szűkült az orvosszakmai ellenőrzések tere”; részint pedig olyan, általam is jó ideje tapasztalt és kifogásolt körülmény hangsúlyoztatásában lettem partnerre, miszerint „a nyomtatvány ÁNTSZ-nek küldött példánya nem vagy alig ... olvasható”. Vastagon aláhúzva a szerzőknek azt a – WHO- és egyéb dokumentumokban leírtakra alapozott – megállapítását, hogy „Az okspecifikus halálozás ... nélkülözhetetlen fontosságú egészségmutató”, és arra irányuló javaslatának indokoltágát, hogy a „halálóki diagnózisok pontosságának javítása érdekében fontos lenne ... a kötelező szinten tartó posztgraduális képzésbe ... integrálni a HVB kitöltésének oktatását”, térnék rá mondandóm lényegi részére.

Aligha megkérdőjelezhető, hogy a pácienseivel-betegeivel egyazon környezetben élő, hosszú éveken-évtizedeken keresztül róluk a rendelő falain kívül is megannyi információt begyűjtő és elraktározó – különösen falusi – háziorvosnak van a legnagyobb esélye mind az egészségállapotukban bekövetkezett történések észlelésére és nyomon követésére, mind „végbizonyítványok”, a halottvizsgálati bizonyítvány kitöltésekor a halálókok korrekt megjelölésére (amennyiben pedig „saját halottja” halálókait más orvos – bezárólag a törvényszékivel – jelölte meg, házi mortalitási statisztikájában akár azoknak kiegészítésére, bizonyos szempontból átértelmezésére).

Közbevetőleg, miként tettem azt számos más alkalommal, e helyt is felidézem a WHO Alma Ata-i Deklarációjában, 1978-

ban leírtakat: „Az egészségügy sem az egészség, sem az élet megtartásában nem számíthat átütő sikerre mindaddig, amíg a társadalmak hathatós választ nem adnak az alkoholizmus kihívására.” Mármost e máig pusztító világvjárványnak az egészségügyben lecsapódó és a hivatalos halálozási statisztikákban is kimutatható kárainak (diagnózisainak, halálókaiknak) számbavétele nem másé, mint a miénk, az orvosok felelőssége.

Magam mint „botcsinálta (alkohol)epidemiológus” – több esetben közel 20, az ország távoli helyein és más-más településtípusain dolgozó körzeti, illetve háziorvos társammal munkacsoportot alkotva, annak tagjaival vállalva gyűjtve az alkohollal kapcsolatos morbiditás és mortalitás bemérését célzó adatokat, és közös eredményeinkre is alapozva; de támaszkodva és hivatkozva számos külföldi tanulmány eredményeire, illetve az azokból levont következtetésekre is, merem állítani, hogy – ahogyan a múltban, úgy jelenleg sem – nem tükrözik vissza a hivatalos mortalitási statisztikák – sem határainkon kívül, sem hazánkban – az „alkohollal kapcsolatos halálozás” valódi mértékét.

Ismét csak közbevetőleg: 2014 januárjában e-mailben felkérés érkezett számomra *dr. Paller Judit* megbízott országos tiszti főorvos asszonytól. Arra kért, hogy tegyem meg észrevételeimet a „Közös KSH- és OTH-felmérés a halottvizsgálati bizonyítvány kitöltéséről” tárgyban küldött kérdőívre vonatkozóan. Magam 2014. január 28-ai válaszlevelemben – túlteljesítve az eredendően elvárt feladatot; azokat továbbgondolásra ajánlva – több olyan problémát is felvettem, aminőket, mintegy magától értetődően, a tárgya illőnek éreztem. Ezek egyikeként a levelemből idézett sorok: *Nem egy cikk arra a következtetésre jut, hogy az eddig használatos halottvizsgálati bizonyítványok elavultak, új halottvizsgálati bizonyítványra van szükség.* ... *Nos, magam is egy olyan halottvizsgálati bizonyítványt szorgalmaznék, amely ... országos összesítéskor népegészségügyi súlyának megfelelően tükröznék vissza történetesen az „alkohollal kapcsolatos halálozás” részarányát (nem úgy, mint napjainkban hazánkban vagy akár szerte a világban, amikor és ahol összevetjük az „alkoholisták” többé-kevésbé reálisnak becsült számát a hivatalos mortalitási statisztikákban napvilágra kerülő „alkohollal kapcsolatos halálozással”, akkor arra a nonszensz megállapításra jutunk, hogy a magát „betegre vagy tönkreivott” lakossági hányad kevésbé halandó, mint az „átlag”.*

Hogy az alkohollal kapcsolatos halálozásra nézvést mily döbbenetesen eltérő adatok kerülnek publikálásra napjainkban is hazánkban, azt jól példázza hazánk két, neves orvos személyisége által a közelmúltban közölt ilyen adat összevetése. Míg *Zacher Gábor dr.* ez év első napjainak egyikén a köztelevízióknak is, írott sajtóorgánumnak is tett nyilatkozatában az alkoholáldozatok számát 30 ezernek mondta, addig *Falus András professzor* 2016. március 19-én, a Magyar Egészségügyi Társaság és az EDUVITAL közös szabadegetemrendezvényének keretében elhangzott előadásában annak éppen felének, 15 ezernek. (NB. Ugyanő és ugyanott 36 ezernek mondta a dohányzás kárára írható halálosetek éves számát.) Aligha kétséges, hogy *valami nagyon nincs rendjén a halálóki diagnózisok megbízhatóságán terén!*

Amikor *Szücs Mária dr. és mtsai* „a halottvizsgálati bizonyítvány orvosszakmai ellenőrzés módszertanának fejlesztése, értékelése és a rendszer működését szolgáló monitoring indikátorkészletének kidolgozása” célkitűzésével, a halálóki diagnózisok megbízhatóságának javítása érdekében éreztek késztetést vizsgálódásra és tették közkinccsé eredményeiket – legfőképpen közülük azt, hogy „a halálókok ... utólagos módosítása a megyei halálozási statisztikát több halálóki főcsoportban 1%-nál nagyobb mértékben befolyásolta” –, e hozzászólás írója részéről részint elismerést érdemelnek, részint csalódottságmegnyilvánulást. Elismerést, amiért a népegészségügyi jellegű intervenciók hatékonyságának javítása érdekében igyekeztek tenni; csalódást okoztak viszont azzal, hogy – úgy tűnik – jó szándékú igyekezetük („adatkozmetikázásuk”) mintha csupán egy szep-lőfolt eltüntetését eredményezte volna. Hogy tudniillik nagyon csak a felszínt tették vizsgálat és beavatkozás tárgyává – miközben hallgat a mély...

(Péter Árpád dr.,
Felsőszentiván, Jókai u. 33., 6447
e-mail: peterarpad@saghyas.hu)

Tisztelt Szerkesztőség!

Köszönettel fogadtuk *Péter Árpád dr.* levelet, ami jól bizonyítja, hogy a munkacsoportunk által vizsgált kérdés a gyakorló orvosok érdeklődési körét is érinti.

A halottvizsgálati bizonyítvány – mint nyomtatvány – a WHO és az Eurostat halottvizsgálati bizonyítványra vonatkozó formai és tartalmi javaslatai és előírásai alapján került összeállításra. Célja, hogy a nemzeti statisztika alkalmazkodjon a nem-

zetközi igényekhez és jogi követelményekhez, biztosított legyen az egységes adatgyűjtés rendszere, ezáltal a feldolgozott adatok hazai és nemzetközi összehasonlíthatósága.

A halottvizsgálati bizonyítványon statisztikai szempontból a halálokok a legfőbb kutatási elemek, mivel ezek szolgáltatják az alapot az egészség és halandóság trendjeinek leírásához, valamint a halálhoz vezető állapotok elemzéséhez. A halottvizsgálati bizonyítványból származó statisztikai adatok nem lehetnek pontosabbak, mint a bizonyítványban feltüntetett információ, ezért a halál okát megállapító orvosnak kötelessége a halálhoz vezető események időrendi sorrendjének felállításakor a legjobb orvosi szakvéleményt közölni a bizonyítványon. A halál alapjául szolgáló ok: 1. az alapbetegség vagy állapot, tehát az a betegség vagy sérülés, amely a kóros események láncolatát elindította, amely közvetlenül halálhoz vezetett, vagy 2. a baleset vagy erőszakos cselekmény körülményei, amelyekkel a halálos sérülést okozták.

A halál alapjául szolgáló ok nem keverendő össze például a kórházi felvételt vagy az ápolást indokló diagnózissal, de a házi-orvosi gyakorlatban a legtöbb ellátást, gondozást indokló diagnózissal sem.

Az Ön által felvetett esetben, ha például az alkoholbeteg páciens esetében kizáródott lágyéksérv üszkösödéssel indította el a halálhoz vezető folyamatot, akkor ez a diagnózis kerül a halál alapjául szolgáló rovatba. Ha a halálozás jellege erőszakos, akkor vagy a sérülés, vagy az erőszakos cselekmény körülményeit kell rögzíteni.

De a halál okát megállapító orvosnak a kísérő halálokok között lehetősége van szerepeltetni azokat a betegségeket vagy állapotokat, amelyek szerinte a halálhoz hozzájárultak, de közvetlenül nem játszottak szerepet a halálhoz vezető események kialakulásában. Így a fenti példákat folytatva, a halálokok között nem szerepeltethető az alkoholizmus, de a kísérő betegségek között feltüntethető (25. II. sor).

Az alkoholizmus okozta halálozás és az alkoholizmussal kapcsolatos halálozás két

külön kérdéskör, a haláloki adatbázisból csak az elsőhöz tudunk adatot nyerni.

A közleményünk mögött álló vizsgálat tapasztalataiból tudunk az alkoholizmussal kapcsolatos példát is említeni. A halál alapjául szolgáló betegség sorában a kitöltő orvos – előfordul, hogy a család kérésére vagy más okból – májbetegség, toxikus májbetegség, májcirrhosis diagnózisok valamelyikét tünteti fel. Az interjú eredményeként szinte kivétel nélkül alkoholos májzsugorodás lesz a végleges diagnózis.

Ajánljuk figyelmébe a „Kézikönyv a halottvizsgálati bizonyítvány kitöltéséhez” című kiadványt, amelyet 2006-ban valamennyi egészségügyi szolgáltatóhoz eljuttattak az ÁNTSZ munkatársai, a kiadvány térítésmentesen letölthető a Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról. Definíciók és gyakorlati útmutató mellett esetleírások is segítik a halálokok megállapításában részt vevő gyakorló orvosok ismereteinek bővítését.

Szűcs Mária dr.

Tisztelt Szerzőink, Olvasóink!

Az Orvosi Hetilapban megjelenő/megjelent közlemények elérhetőségére több lehetőség kínálkozik.

Rendelhető különnyomat, melynek áráról bővebben a www.akkrt.hu honlapon (Folyóirat Szerzőknek, Különnyomat menüpont alatt) vagy Szerkesztőségünkben tájékozódhatnak.

A közlemények megvásárolhatók pdf-formátumban is, illetve igényelhető Optional Open Article (www.oopenart.com).

Adott díj ellenében az online közlemények bárki számára hozzáférhetők honlapunkon (a közlemények külön linket kapnak, így más oldalról is linkelhetővé válnak).

Bővebb információ a hirdetes@akkrt.hu címen vagy különnyomat rendelése esetén a Szerkesztőségtől kérhető.

Pulmonológia

A *Mycobacterium tuberculosis* teljes gén szekvenálása és proteinstruktúrájának modellezése betekintést nyújt az antituberkulotikum-rezisztenciába (*Mycobacterium tuberculosis* whole genome sequencing and protein structure modelling provides insights into anti-tuberculosis drug resistance) Phelan, J., Coll, F., McNerney, R., et al. (Levelező szerző: T. G. Clark, Faculty of Infectious and Tropical Diseases, London School of Hygiene & Tropical Medicine, Keppel Street, London WC1E 7HT, Egyesült Királyság; e-mail: taane.clark@lshtm.ac.uk): **BMC Med.**, 2016, 14 31.

A mycobacterium tbc-genomja – más baktériumokhoz képest – alacsony mutációs és rekombinációs rátájú, horizontális transzfert nem mutat. A napi rutindiagnosztikában a gyógyszerérzékenységet aszerint határozzák meg, hogy a bacillus a tenyésztésben mekkora arányban növekszik a gyógyszer kritikus koncentrációi mellett. A rezisztenciát a mutációk halmozódása okozza (egyes nukleotidpolimorfizmus, géninzerció vagy -deleció). Bár számos gyógyszer-rezisztenciát okozó mutáció jól jellemzett, de a rifampicin és INH kivételével a jelenlegi molekuláris rezisztenciatesztek érzékenysége kicsi. A rifampicin az *rpoB* által kódolt RNS-polimeráz béta-alegységéhez kötődik, gátolva a transzkripciót. Az *rpoB*-mutáció okoz rezisztenciát, de a mutáció által okozott rezisztencia nem egyforma mértékű. Az INH az *inhA* gén által kódolt enoyl-acyl carrier protein redukázhoz kötődve gátolja a mikolsavsintézist. Mivel prodrug, az aktiválásához a *katG* által kódolt katalázperoxidáz enzim szükséges. Ezen gén mutációja okoz rezisztenciát. A streptomycin 16S rRNS-hez kötődve gátolja a proteinsintézist. Az *rpsL* gén által kódolt S12 protein megváltozása okoz re-

zisztenciát. Az etambutol a sejtfalat befolyásolja az arabinansintézis gátlásával. Az *embB*, *embCAB*, *ubiA*, *aftA* gének megváltozása függ össze a rezisztenciával.

A gyógyszer-rezisztencia genetikai meghatározóinak jobb megértése céljából a szerzők 144 *Mycobacterium-tbc*-izolátumból végeztek teljesgenom-szekvenálást. Meghatározták a gyógyszerérzékenységet a következő szerekkel szemben: rifampicin, INH, etambutol, streptomycin, kanamycin, capreomycin, ethionamid, ofloxacin, PAS. Nem tesztelték a pyrazinamidot. A 144 izolátum 24 különböző országból származott: 9,4%-a pánrezisztens volt, 29,9% pánrezisztencia-gyanús, 33,1% pedig multidrugrezisztens. A tenyésztés alapján meghatározott gyógyszer-érzékenységeket összevetették a jelenleg ismert rezisztenciamutációkkal és a szekvenálási eredményekkel, s számítógéppel meghatározták a rezisztenciaprofil.

A profil érzékenysége és specificitása rifampicin esetében 0,962/1,000 volt, INH-nál 0,908/0,935. A szekvenálás tehát klinikailag használható a multirezisztencia diagnózisára. Kevésbé volt jó az eredmény streptomycin esetében (0,511/0,960) és etambutolnál (0,971/0,839).

A rezisztenciák túlnyomó többségéért az *rpoB* (rifampicin), *katG* és *inhA*-promoter (INH), *rpsL* (streptomycin), *embB* (etambutol) volt a felelős. Az *rpoB*- és *katG*-mutációk egy része a proteinstabilitást érinti. Röntgenkristallográfiával vizsgált háromdimenziós struktúrában a mutált gyök távolsága a gyógyszerkötődési helytől összefüggött a minimális gátlókoncentrációval. A szerzők ismertetik a többi szer iránti rezisztenciával kapcsolatba hozható mutációt is.

(Ref.: A gyógyszerrezisztens tbc-nél különösen fontos lenne a terápia elkezdéséhez minél gyorsabban ismerni a gyógyszer-érzékenységet-rezisztenciát. A hagyományos módszereknél ehhez több hétre van szükség. A molekuláris módszerek eredménye már 2 nap múlva rendelkezésre áll, de jelenleg még csak a rifampicin és INH esetében kellően kidolgozott – bár már létezik más gyógyszer-

ekre vonatkozóan is. A további gyakorlati alkalmazás szempontjából fontos a rezisztenciamutációk részletes megismerése.)

Nagy László Béla dr.

Radiológia

Kontrasztanyagok biztonságos alkalmazása: amit a radiológusnak tudnia kell (Safe use of contrast media: what the radiologist needs to know) Beckett, K. R., Moriarity, A. K., Langer, J. M. (Department of Radiological Sciences, UCLA Health System, 757 Westwood Plaza, Suite 1621, Los Angeles, CA 90095, Amerikai Egyesült Államok; e-mail: KBeckett@mednet.ucla.edu): **RadioGraphics**, 2015, 35(6), 1738–1750.

Radiológiai osztályokon és klinikákon a jódos és a gadoliniumalapú kontrasztanyagokat világszerte naponta használják. Ezek az anyagok gyakran fontosak a pontos diagnózishoz, és szinte mindig biztonságosak, ha megfelelően alkalmazzák. Mindazonáltal kontrasztanyag-reakciók előfordulhatnak, és életveszélyesek lehetnek. Ezért igen fontos a személyzet, a radiológusok és radiográfus asszisztensek számára a kontrasztanyag-reakciók és gyors kezeléseik ismerete. A vesefunkció csökkenése a jódtartalmú kontrasztanyagok iv. beadása után valószínűleg multifaktoriális, és pontos mechanizmusa nem ismert. Fontos, hogy a radiológusok legyenek tisztában a vesediszfunkció-gyakoriság csökkentésének stratégiájával. A szerzők tárgyalják a nephrogen szisztémás fibrosist, valamint idült veseelégtelenségben szenvedő betegekben a gadoliniumos kontrasztanyagok alkalmazásával összefüggésben adverz reakcióként jelentkező bőrbetegséget. A szerzők röviden áttekintik az enterális kontrasztanyagokat, valamint a kontrasztanyagok alkalmazását terhességben és a szoptatási időszakban.

Gáspárdy Géza dr.